

Apoteken spelar en viktig roll i förebyggandet av biverkningar

Elektroniska verktyg och välinlärd handlingssätt hjälper apoteken att förebygga läkemedelsbiverkningar.

Läkemedelsrådgivning som beaktar varje klients särskilda behov utgör grundläggande arbete för apoteken genom vilket de eftersträvar att säkerställa fungerande läkemedelsbehandling utan biverkningar.

De elektroniska verktygen är till stor hjälp i apotekens vardag. Hjälpprogram och databaser som snabbt och tillförlitligt hjälper att upptäcka risken för läkemedelsbiverkningar har integrerats i systemen för receptbehandling som är i användning.

Till exempel läkemedelsrådgivningen har som stöd läkemedelsinformationsdatabasen Tietotippa som innehåller i en för kundbetjäning lämplig komprimerad form information bland annat om läkemedlets användningssyfte, biverkningar och det rätta sättet att ta det. Med hjälp av stödet från databasen är det lätt att tillsammans med kunden systematiskt gå igenom till exempel biverkningarna hos bestämda läkemedelsgrupper och förebyggandet av dem.

Systemen utför även interaktionskontroller i realtid. Utifrån dem är det möjligt att på apoteket bedöma om det finns kliniskt betydande risker för samverknings av läkemedel och därigenom risk för eventuella biverkningar.

Riskerna för biverkningar av medicineringshelheten hos äldre bedöms av databasen Salko som byggts upp på Apotekareförbundet. Den innehåller information om läkemedelsämnens eller preparatens trafikfara, antikolinergitet, serotonergitet, CYP-aktivitet och lämplighet för äldre.

Bestämmelserna i föreskriften som stöd och inte som ett störande element

Ibland är försäljningstillstånd för läkemedel förenade med villkor som påverkar leveransen av läkemedlet till kunderna. Det grundläggande syftet med villkoren är att säkerställa läkemedelssäkerheten.

På egenvårdssidan hör dagen-efter-preparat till dessa, de är så kallade egenvårdsläkemedel som kräver extra rådgivning. Det är apotekets uppgift att sörja för förebyggande av eventuella läkemedelsbiverkningar genom att iakttä bestämmelserna.

Det finns även preparat bland receptbelagda läkemedel som är förenade med avvikande förfaranden. Läkemedelsmyndigheten har gett detaljerade anvisningar om handlingsprinciper gällande dem. Det är till exempel möjligt att läkaren måste vara insatt i ett bestämt specialområde för att få ordinera ett preparat. I praktiken kan det på apoteket dock vara mycket svårt att kontrollera om villkoren i föreskrifterna uppfylls och därför är det viktigt att läkaren beaktar begränsningarna redan när läkemedlet ordinerar.

Det är till exempel tillåtet att ordinera klozapin endast för cirka en månads dos åt gången, det vill säga en mängd som motsvarar tiden mellan två mätningar av blodvärdet. Det är inte möjligt för apoteket att kontrollera om kontrollerna utförs och deras resultat. Därför är det viktigt att läkaren inte rutinmässigt skriver ut ett nytt recept genast när det föregående läkemedelspartiet har levererats utan att förnyandet verkligen sker i takt med blodkontrollerna.

Teratogent isotretinon får ordinerar till kvinnor i fertil ålder endast med ett originalrecept och endast en månads dos i sänder. Receptet är i kraft 7 dygn. När läkaren ordinerar läkemedlet ska han eller hon försäkra sig om att kvinnan använder tillförlitligt preventionsmedel och att hon inte är gravid. Ett nytt läkemedelsparti kräver ett nytt recept och genomgång av föregående process. Därför är det inte möjligt för apoteket att leverera en läkemedelsmängd som är större än en månads förbrukning även om receptet har en Sic!-märkning. Det finns dock ingen regel utan ett undantag: om läkaren anser att det inte föreligger någon risk att patienten blir gravid kan läkaren skriva in separata motiveringar i receptet.

Även läkemedel som inte har använts är en biverkning

Även om det inte direkt handlar om en läkemedelsbiverkning, är det dock också skadligt om ett nödvändigt läkemedel inte skaffas till exempel på grund av att FPA-ersättning saknas. Till exempel den grundläggande ersättningen som beviljas för dabigatran kräver en motivering i det behöriga fältet på receptet och ytterligare en anteckning om åtgärds- eller händelsedatum.

Ezetimib kan distribueras med specialersättning endast, om klienten beviljats rätt till specialersättning utifrån ett B-utlåtande som läkaren utfärdar och om det på rätt ställe av läkemedelsordinationen står motiveringen svårbehandlad hyperkolesterolemi.

Endast under 43-åringar får FPA-ersättning för fertilitetsbehandlingar. Apoteket kan inte bevilja ersättning även om det står behandling av sjukdom på receptet.

Det är särskilt viktigt på ett elektroniskt läkemedelsrecept att de särskilda redogörelserna i anslutning till ordinerings av läkemedlet står på rätt ställe. Det är möjligt att göra vissa rättelser i ett pappersrecept på apoteket, men ett elektroniskt recept är i det närmaste omutligt.

Apoteket följer upp biverkningarna

Det händer ibland att läkemedel orsakar biverkningar för användaren trots att proaktiva åtgärder har vidtagits. Utöver läkare är det även möjligt för apoteken att meddela läkemedelsmyndigheten om misstänkta biverkningar.

För att det ska vara möjligt att effektivare upptäcka eventuella biverkningar, togs inom Europeiska unionen ett nytt förfarande och en ny märkning i bruk 2013. En uppochnedvänd svart triangel läggs till på läkemedelsförpackningen när tillsynsmyndigheterna vill följa upp preparatet särskilt noggrant. Märkningen gör det även lättare för apoteken att följa upp ifrågasvarande preparat noggrannare.

Christel Monni

Apotekare

11:e apoteket i Uleåborg Kastellin apteekki

Denna artikel har publicerats i Sic!-tidskriftens och -webbtidskriftens nummer 2/2015.

Takaisin